

مقدمه مترجم

از دیرباز آموزش و تربیت کودکان به‌ویژه در جوامعی که از مبانی فرهنگی استوار و پویا و جریانهای تفکر منطقی و نظام‌یافته بهره‌مند بوده‌اند، نه تنها از سوی مسئولان دلسوز و دوران‌دیش جامعه، خاصه از نظرگاه ادیبان و حکیمان آنها سخت مورد توجه و چه بسا به واسطه وجود دیدگاههای متفاوت و بعضاً متضاد مورد منازعه نیز بوده است. به اشاره می‌توان از اهمیتی که این مقوله نزد فلاسفه و نویسندگان یونان قدیم داشت یاد کرد و از سقراط نام برد که به اتهام بدآموزی و تخریب مبانی اخلاقی جامعه محکوم شد و جان خویش را در این راه نهاد. ما خود در پهنه ادب و اندیشه کشورمان کم نداریم فرزانه‌گانی که در آثارشان در باب اهمیت تربیت کودکان سخنان روشن‌بینانه به میان آورده‌اند و راههای گوناگون ارائه داده‌اند.

«غزالی، آن سخندان و اندیشمندان سده پنجم در کیمیای سعادت این گونه در این باب به طرح دیدگاه خود آغاز می‌کند:

بدان که فرزند امانتی است اندر دست مادر و پدر، دل وی پاک است چون جوهر نفیس، و نقش‌پذیر چون موم، و از همه نقشها خالی است، و چون زمینی پاک است که هر تخم که اندر وی افکنی بروید، اگر تخم خیر افکنی به سعادت دین و دنیا رسد، و مادر و پدر و معلم ایشان اندر ثواب شریک باشند، و اگر به خلاف این بود بدبخت باشد و ایشان بر هرچه بر ایشان رود شریک باشند... و کودک را از آتش دنیا نگاه داشتن اولی‌تر که از آتش دوزخ نگاه دارند، و نگاه داشتن وی آن بود که وی را به ادب دارد و اخلاق نیکو به وی آموزد، و از قرین بد نگاه دارد.» و بسیار نمونه‌های دیگر که می‌رساند اهمیت تربیت کودکان نزد ایرانیان پیشین نیک شناخته شده بود.

باری، امروزه در عرصه پهناور و همواره رو به گسترش علوم، خاصه علوم انسانی، حیات کودک چشم‌اندازهای تازه‌ای در برابر بزرگ‌ترهای آگاه و مسئول گشوده است و توجهی عمیق را از سوی نویسندگان، هنرمندان و روان‌شناسان، و متخصصان علوم تربیتی کودکان به خود جلب نموده، که همین توجه خود سبب فعالیتها و رشد شاخه‌های علمی گوناگونی شده است که روان‌شناسی کودک، هنر کودک، روان‌شناسی تربیتی، سینمای کودک، تئاتر کودک، ادبیات کودک، و ... از آن جمله‌اند. و این همه جز به این دلیل آشکار نیست که جامعه فردا را کودکانی می‌سازند که امروز تربیت می‌شوند و آموزش می‌بینند^۱ و گفتنی است که روش و واسطه تربیت همان اندازه مهم است که محتوای فرایند تربیت.

استفاده از تئاتر - به مفهومی که در زمینه مورد بحث می‌گنجد - به‌عنوان واسطه آموزشی در کشورهای پیشرفته و پویای کنونی، به‌ویژه آنها که از سنتهای تئاتری دیرینه برخوردارند، بیش از نیم قرن است که رواج دارد و از رهگذر آن به نتایج و دستاوردهایی شگفت نیز نایل آمده‌اند، که به اهم آن در متن کتاب، آنجا که از مزایا و سودمندیهای تئاتر آموزشی سخن به میان می‌آید، اشاره خواهد شد.

اما در کشور ما استفاده از این واسطه توانمند در امر آموزش و تربیت به طور جدی آغاز راهی نیافته و ناشناخته مانده است. آنچه هست، به‌ویژه از سوی مؤسسات رسمی آموزشی، بیشتر به صورت مقطعی، بدون روش و صرفاً مناسبتی بوده است، و مادام که کار بر این رویه است، طبعاً اثر مطلوب به دنبال نخواهد داشت.

چشم‌پوشی از این واسطه آموزشی که امکانات سالم و سازنده‌ای در امر تعلیم و تربیت مقاطع سنی مختلف فراهم می‌آورد، به لحاظی نشانه بی‌توجهی به مبانی و مصالح آینده جامعه - یا تخریب آن؟ - است. نظر به رشد و تعالی جامعه، نو کردن

---

۱. ویلیام وردزورث William Wordsworth، ۱۷۷۰-۱۸۵۰، شاعر بزرگ انگلیسی بر این عقیده بود

که «کودک پدر بشر است.»

ساختار برنامه آموزشی مدارس به پشتوانه دیدگاههای علمی تر و فرهنگی تر، و دست شستن از دیدگاههای سنتی موجود، بهره گیری از واسطه های نوین آموزشی، اموری نیستند که بتوان نسبت به آنها بی اعتنا ماند یا نتوان با برنامه ریزیهای زماندار به آنها جامه عمل پوشاند. بجاست مسئولان و مربیان و مؤسسات ذی ربط و ذی صلاح در این زمینه آگاهانه بیندیشند و تصمیم جدی اتخاذ کنند.

در پایان، ذکر نکاتی لازم می آید. در باب سودمندیها و زیانهای احتمالی این گونه روش تربیت، گویاتر از آنچه بتوان در این سطور گنجانند و برشمرد، در متن کتاب آمده است. اما جا دارد بر لزوم درک و هضم آن موارد تأکید شود که کتاب به طور ضمنی همانها را زمینه مشورت با خواننده اهل عمل قرار می دهد، و آشکار است که او با بررسی شرایط و امکانات خود به نتایج مطلوب از پی این مشاورت برای آغاز نمودن کار دست خواهد یافت. و نکته قابل ذکر دیگر در مورد قطعات موسیقی است که استفاده از آنها در پاره ای از تمرینها به عنوان عامل محرک و همکار پیشنهاد شده است. چنانچه این قطعات در دسترس نباشند، مربی می تواند، بسته به شرایط عمومی کار خود، جانشینی ابداع کند و اجازه ندهد که کمبود آن به صورت مشکل بر سر راهش قرار گیرد.

نظر به کمبود شدید مطالب مربوط به مسائل تربیتی کودکان، به ویژه در زمینه تئاتر کودکان، گروه سینما تئاتر آیین از بدو تأسیس تهیه و ترجمه اهم کتابهایی در این زمینه را در کنار برنامه های اجرایی، همچون وظیفه ای فرهنگی بر خود فرض نموده و تا این زمان همچنان از این بابت پرتلاش بوده است. با وجود این، عرضه عمومی این تلاشها همچنان که معمول کشور ماست، غالباً با دشواریهایی مواجه می شده است. از این رو، بسیاری از آن کتابها نزد مردم و علاقه مندان و دست اندرکاران ناشناخته مانده اند، چنان که ترجمه همین دو کتاب نیز زمانی نزدیک به سی سال را

پشت سر گذاشته است تا که سرانجام این زمان اقبال انتشار یافته‌اند.^۱ امید است ترجمه این دو کتاب که به طرزی روشمند و با نظام به شناساندن تئاتر کودکان به عنوان واسطه‌ای آموزشی می‌پردازند، باب آشنایی بیشتر را نزد مریان دلسوز و علاقه‌مند بگشاید و آنان را در راهی که پیش رو دارند یاری رسانده و در امر مطالعه تجربیات ارزشمند دیگران در این زمینه برانگیزد.

باری، کتاب حاضر در واقع ترجمه دو کتاب مستقل با عنوانهای *Teaching Drama in Education* (با عنوان فرعی *The Play is Not the Thing*) است که تا جایی که می‌دانم نخستین کتابهایی‌اند که در زمینه تئاتر کودکان در این سطح و وسعت به فارسی ترجمه و منتشر می‌شوند و نخستین بار است که انتشارات سمت چنین مقوله‌ای را حمایت و اقدام به چاپ آن می‌کند. من به سهم خود وظیفه دارم از این حرکت دوراندیشانه «سمت»، به‌ویژه گروه هنر تشکر و قدردانی نمایم و آرزو کنم برگردانهایی از این دست استمرار بیابد.

داود دانشور

---

۱. یکی از علت‌های این تأخیر را می‌توانم ناتوانی در پایبندی به تعهدات ناشری برشمارم که علی‌رغم گندگی ادعا بویی از مسئولیت حرفه‌ای نبرده است، ناشر مزبور نزدیک به سه سال دستنویس این کتاب و نقش نمایش در تعلیم و تربیت را در محبس هارونی خود نگه داشت و به این طریق بی‌مبالاتی فرهنگی خود را نیز برملا ساخت.